

ARAŞTIRMA

BİR ÜNİVERSİTE HASTANESİNİN PEDIATRİ SERVİSLERİNDE ÇALIŞAN SAĞLIK PROFESYONELLERİNİN PARAZİTER HASTALIKLAR İLE İLGİLİ BİLGİ DÜZEYİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Canan SARI**

Birsel Canan DEMİRBAĞ***

Alınış Tarihi: 01.07.2018

Kabul Tarihi: 13.09.2019

ÖZET

Amaç: Bu çalışma bir üniversite hastanesinde pediatri servislerinde çalışan sağlık profesyonellerinin paraziter hastalıklar hakkında bilgi düzeylerinin değerlendirilmesidir.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan çalışma Trabzon'daki bir üniversite hastanesinde 6 Mart - 30 Nisan 2018 tarihleri arasında yapıldı. Araştırmanın evrenini pediatri servislerinde çalışan toplam 79 hemşire, ebe ve sağlık memuru, örneklemini ise araştırmaya katılmayı kabul eden ve belirlenen tarihlerde görevi başında bulunan 50 kişi oluşturdu. Veriler demografik bilgi formu ile araştırmacılar tarafından oluşturulan paraziter hastalıkların belirtileri, bulaş ve korunma yolları ile çocuklarda görülen belirtilerini sorgulayan soru formu kullanılarak toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, t testi, Anova ve ki kare testi kullanıldı.

Bulgular: Çalışmaya katılanların %94.0'ü kadın, %56.0'sı evli, %60.0'ı lisans veya önlisans mezunu, %64.0'i 1-9 yıldır çalışmaktadır. Çalışmaya katılanların %30.0'unun çevresinde veya ailesinde bulunan bir kişi daha önce paraziter hastalık tanısı almıştır. Aile gelir düzeyini paraziter hastalık oluşumu için risk faktörü olarak gören sağlık profesyonellerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$).

Sonuç: Çalışma sonucunda sağlık çalışanlarının paraziter hastalıklar ile ilgili olarak bilgi düzeylerinin bazı konularda eksik olduğu saptandı.

Anahtar kelimeler: Bilgi; ebe; hastalık; hemşire; parazit

ABSTRACT

Assessment of Knowledge Level of Parasitic Diseases of Health Professionals Working in Pediatric Services in a University Hospital

Objective: This study was carried out to evaluate the level of knowledge of nurses / midwives / health officers working in pediatric wards at a university hospital about parasitic diseases.

Material and Method: The research is descriptive. It was held between 6 March and 30 April 2018 at a university hospital in Trabzon. The population of the study consisted of 79 nurses, midwives and health officers working in the pediatric wards, and the sample consisted of 50 people who agreed to participate in the study and who were on duty at the determined dates. The data were collected by using demographic information form and the questionnaires which question the symptoms of parasitic diseases formed by the researchers, transmission and prevention methods and the symptoms seen in children. Descriptive statistics, t test, Anova and chi-square test were used to evaluate the data.

Results: Healthy Professionals were women 94.0%, 56.0% were married, 60.0% of the participants are undergraduate or associate degree graduates, 68.0% are working in pediatric services. 30.0% of the participants were in the vicinity or in a family who was previously diagnosed with parasitic disease. There was no significant difference between family type and education level of health professionals who considered income as a risk factor for parasitic disease ($p > 0.05$).

Conclusions: It was determined that the knowledge level of health workers related to parasitic diseases was insufficient in some subjects.

Key Words: Knowledge; midwife; disease; nurse; parasitic

GİRİŞ

Parazitler, insanlığın doğuşundan itibaren hem insan hem de hayvanları enfekte ettiği bilinen, üzerinde yaşadığı canlıya zarar veren organizmalardır. Toplumlarda görülme sıklığı sosyal, hijyenik, kültürel ve çevresel faktörlere

bağlı değişen parazitler, başta gelişmemiş ülkeler olmak üzere dünyada yaklaşık 3.5 milyar insanı enfekte ettiği tahmin edilmektedir (Doğan, Akdaş, Gitmez ve Ünsal 2012; Akısü, Aksoy, Aşkın, Açıkgöz ve Orhan 2000). Parazitlerin neden olduğu hastalıklar ölümcül veya

* Bu çalışma, 1. Uluslararası 2. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** **Sorumlu yazar:** Trabzon Üniversitesi Tonya Meslek Yüksekokulu Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü (Öğr. Gör.) Orcid ID: 0000-0002-3686-5343, E-posta: sari_adil@hotmail.com

***Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği AD (Doç. Dr.) Orcid ID: 0000-0002-7533-7201, E-posta: cdemirbag@gmail.com

semptomsuz seyredabilmektedir. Fakat kişilerde yarattığı sorunlar ile zihinsel, bedensel ve iş gücü kayıplarına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle paraziter hastalıklar günümüzde hala ciddiyetini koruyan önemli bir halk sağlığı sorunudur (Giray ve Keskinoglu 2006; Kurt, Çalık, Şener, Özmen ve Gelincik 2012).

Bir toplumu oluşturan bireylerin %20'sinin patojenler tarafından enfekte olduğu düşünüldüğünde, oluşan enfeksiyonların %80'inin paraziter hastalıkların oluşturduğu bilinmektedir. Toplum tarafından oldukça sık görülen paraziter hastalıkların seyri boyunca oluşturacağı klinik tablo, beslenme ve genetik faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Doğan, Demirüstü ve Aybey 2008).

Paraziter hastalıkların dünyada gelişmekte olan veya gelişmemiş coğrafyalarda bulunan ülkelerde daha sık görüldüğü bilinmektedir. Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde ise Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi gibi sosyo ekonomik ve eğitim düzeyinin düşük olduğu bölgelerde yaşayan bireylerde daha sık görüldüğü bilinmektedir. Buna ilaveten toplumu oluşturan bireylerin paraziter hastalıklar ile ilgili yeterince bilgiye sahip olamaması, köylerde uygun tuvaletin yokluğu veya alternatif olarak ihtiyacın boş bir arazi, bahçe veya tarla gibi yerlerde giderilmesi, hijyen ile ilgili kurallara gereken önemin verilmemesi, içme sularının açık şekilde bulunan kanallardan elde edilmesi, toplu yaşam yerlerinde barınma, su ve kanalizasyon alt yapısının yetersiz olması paraziter hastalıkların sık görülme sebeplerinden birkaçı olarak sıralanmaktadır. Ayrıca enfekte yumurtalar ile kontamine olmuş çarşaf, giysiler, kişiye özel eşyaların ortak kullanılması, parazit yumurtalarının solunum yolu ile vücuda girişi paraziter hastalıkların bulaş yolları olarak bilinmektedir (Taş Cengiz, Beyhan, Çiçek ve Yılmaz 2015; Özcan, Özcan, Sönmez ve Yazar 2004).

Paraziter hastalıklar toplumun tüm kesimlerini etkilemektedir. Ancak kırılğan grup olarak tanımlanan çocuklarda oluşturduğu hastalık tablosu toplumu oluşturan diğer bireyler ile karşılaştırıldığında daha şiddetli olup, ölüm ile sonuçlanabilmektedir (Taş Cengiz, Beyhan, Çiçek ve Yılmaz 2015; Özcan, Özcan, Sönmez ve Yazar 2004; Erensoy ve Salih 2009; Kurtoğlu, Körkoca, Çiçek ve Cengiz 2007; Yazgan, Çetinkaya ve Şahin 2015).

Paraziter hastalıkların çocuklarda sık görülen belirtileri karın ağrısı, ishal, iştah azalması, gece altını ıslatma, baş dönmesi, gece ağızdan salya akması ve diş gıcırdatması, eklem ağrıları, sinirlilik hali, ateş, burun ve anal kaşıntı, kilo kaybı, rüyada korku yaşama, gece altına kaçırma, uykusuzluk olarak sıralanabilir. Paraziter hastalıklar çocuklarda en sık kişisel hijyen alışkanlıklarının tam olarak gelişmediği okul öncesi ve ilköğretim çağı dönemlerinde görülmektedir (Çulha 2004; Yılmaz, Dicle, Aydın ve Göz 2014).

Sağlık personeli olarak ebe, hemşire ve sağlık memurlarının toplumu paraziter hastalıklara karşı koruma ile paraziter hastalıkların önlenmesi konusunda rol ve sorumluluklara sahiptir. Bu araştırmanın amacı, topluma sağlık hizmeti sunan sağlık profesyonellerinin, yaygın olarak görülen enfeksiyöz paraziter hastalıklar ile ilgili tanılama, bulaş yolları, korunma yolları hakkında bilgi düzeyinin değerlendirilmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Tanımlayıcı tipte yürütülen çalışma 6 Mart - 30 Nisan 2018 tarihleri arasında yapılmıştır. Çalışmanın evrenini Trabzon'da bir üniversite hastanesinin pediatri bölümlerinde görev yapan toplam 79 hemşire, ebe ve sağlık memuru oluşturmuştur. Araştırma örneklemini ise, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 50 sağlık profesyoneli oluşturmuştur. Diğer çalışan 29 kişiye ise yıllık izin, nöbet izni ve çalışma koşullarının yoğunluğu nedeni ile ulaşılamamıştır. Araştırmanın yürütüldüğü hastane Trabzon il merkezinde yer alması ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin en geniş, periferden yoğun olarak hasta kabul eden ve tam teşekküllü sağlık kurumu olmasından dolayı seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları: Araştırma verilerinin toplanması için kişisel bilgi formu ve literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından oluşturulan paraziter hastalıklar bilgi düzeyini değerlendiren soru formu kullanılmıştır. Oluşturulan soru formu 4 adet alt gruptan oluşmuştur. Bunlar, 23 sorudan oluşan paraziter hastalıklara ilişkin bilgi formu, 10 sorudan oluşan paraziter hastalıkların bulaş yolları ilişkin bilgi formu, 15 sorudan oluşan paraziter hastalıklardan korunma yollarına ilişkin bilgi formu ve 18 sorudan oluşan çocuklarda paraziter hastalıkların belirti ve bulgularını içeren bilgi formudur. Toplam 66 sorudan oluşan formun cevapları doğru, yanlış ve kararsızım olarak gruplandırılmıştır.

Araştırmanın Etik İlkeleri: Araştırma yapılabilmesi için KTU Tıp Fakültesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan ve hastanenin başhekimliğinden gerekli izinler alınmıştır. Katılımcılara kendilerinden edinilen bilgilerin yalnız bu araştırma için kullanılacağı belirtilmiştir. Araştırmacı tarafından çalışmanın amacı ile ilgili gerekli bilgiler verilir, aydınlatılmış onam formu doldurulduktan sonra kişiler çalışmaya dahil edilmiştir. Verilen anket formu katılımcılar tarafından ortalama 10-15 dakika içinde doldurulmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi: Araştırma sonucunda elde edilen veriler istatistiksel veri paket programı SPSS 22 (KTU tarafından lisanslıdır) kullanılarak değerlendirilmiştir. Kategorik verilerin değerlendirilmesinde sayı ve yüzde dağılımı, sürekli verilerde ortalama-standart sapma, bağımsız ikili interval gruplarda parametrik ve non parametrik koşullara göre t testi veya Mann whitney u testi, üç ve üçten fazla grubun ortalamasının karşılaştırılmasında Anova veya Kruskal Wallis analizi, nominal ikili bağımsız değişkenler için ise verilerin analizinde ki kare testi kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel olarak anlamlı kabulü $p < 0.05$ olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları: Paraziter hastalıkların sıklığı, bulunan parazit türleri, nedenleri ve bulaş yolları ile ilgili ülkemiz ve dünyada pek çok çalışma yapılmıştır. Temel görevi bulaş yollarının engellenmesi, korunma yöntemlerinin sağlanması ve halkın eğitimi olan sağlık profesyonellerinin konu ile ilgili farkındalık düzeyini ölçen yeterince çalışma bulunmamaktadır. Özellikle halk sağlığı açısından kırılgan grup olarak nitelendirilen pediatrik hastalar ile çalışan sağlık profesyonelleri ile bilgi düzeyi değerlendirilmesi konusunda çalışma bulunmamaktadır. Bu açıdan yaptığımız çalışmanın çok kıymetli olduğu görüşündeyiz. Ayrıca paraziter hastalıkların büyüme ve gelişme dönemini içeren çocukluk çağında sık görülmesi, pediatri bölümlerinde çalışan hemşirelerine ayrı sorumluluklar yüklemektedir. Bu özellikleri çalışmamızın özgünlüğünü oluşturmaktadır. Ancak çalışmamızın yaşanılan bölge çerçevesinde en kapsamlı ihtisas

hastanesinde yapılmasının yanı sıra tek merkezde yürütülmesi sınırlılıkları arasındadır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmaya katılanların %94.0'ü kadın, %28.0'i 18-24 yaş aralığında, %58.0'i ise bekar, %60.0'ı lisans veya önlisans mezunu, %68.0'ı pediatri servislerinde ve %32.0'ı ise pediatri birimlerine ait yoğun bakım ünitelerinde çalışmaktadır. Çalışma yılı en fazla %64.0 ile 1-9 yıldır. Sağlık çalışanlarının %30.0'unun kendileri yada aile bireylerinden birinin paraziter hastalık tanısı almıştır. Katılımcıların %18.0'inin paraziter hastalık tanısı olsa dahi bu durumu paylaşmayacağını, sebep olarak ise %77.8'i saklayıp utandığını ifade etmiştir. Çalışmaya katılanların %82.0'si çalıştıkları servislerde çocuklarda paraziter hastalıkların gelişmesini önlemek için, el yıkama, eğitim vermek, izole etmek gibi uygulamaların yapıldığını belirtmiştir. Çalışmaya katılanların %18.0'i ise çalıştıkları servislerde paraziter hastalıkları önlemeye yönelik uygulamaların yapıldığını belirtmiştir. Gerekçe olarak ise paraziter hastalıkların çalıştıkları servislerde daha önce hiç görülmemiş olması ve çalıştıkları servislerin koruyucu uygulamaların yapılmasına uygun olmaması göstermişlerdir (Tablo 1).

Tablo 2'de çalışmaya katılanların paraziter hastalıklara yönelik bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılanların %92.0'si parazitlerin çocukların büyüme ve gelişme geriliğine neden olduğunu, %62.0'si ailenin gelir durumu ve evde yaşayan kişi sayısı, %42.0'si evdeki oda sayısı, %84.0'ü evde bulunan tuvaletin yerinin paraziter hastalıkların oluşumu için sebep olduğunu belirtmiştir. Yine Tablo 2'ye bakıldığında katılımcıların %70.0'i evin içinde banyo, %98.0'i tuvalet lavabosunda sabun, %70.0'i tuvalet kağıdı varlığı, %88.0'i ise okullarda bulunan sınıfları temizliğinin paraziter hastalıkların oluşumu için risk oluşturan faktörleri azalttığını ifade etmiştir. Tablo 2 değerlendirildiğinde çalışmaya katılanların %28.0'i daha önce parazit tedavisi almanın, %36.0'si ise aile tipinin paraziter hastalık riskini azaltacağı bilgisine kararsız oldukları yanıtını vermiştir (Tablo 2).

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sağlık Profesyonellerinin Sosyo - Demografik Özellikleri (n=50)

Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	47	94.0
Erkek	3	6.0
Yaş		
18-24	14	28.0
25-29	10	20.0
30-34	10	20.0
35-39	10	20.0
40 ve üzeri	6	12.0
Medeni durum		
Evli	28	56.0
Bekar	22	44.0
Eğitim durumu		
Lise	14	28.0
Önlisans- lisans	30	60.0
Yüksek lisans ve üzeri	6	12.0
Çalışılan bölüm		
Pediyatri servisleri	16	32.0
Pediyatriye ait yoğun bakım	34	68.0
Çalışma yılı		
1-9	32	64.0
10-19	13	26.0
20 ve üzeri	5	10.0
Paraziter hastalıklar ile ilgili bilgi edinme kaynakları		
Sağlıkla ilgili dersler	47	94.0
Gazete dergi	4	8.0
Televizyon internet	14	28.0
Arkadaş ortamı	8	16.0
Aile tipi		
Çekirdek aile	44	88.0
Geniş aile	6	12.0
Çevrenizde veya ailenizde daha önce parazit tanısı alan birey oldu mu?		
Evet	15	30.0
Hayır	35	70.0
Eğer paraziter hastalık tanısı alsaydınız çevrenizle paylaşır mıydınız?		
Evet	41	82.0
Hayır	9	18.0
Eğer cevabınız hayır ise çevreniz ile paylaşmama sebebiniz nedir?		
Saklayıp utanmak	7	77.8
Önemsememek	1	11.1
Sebebini bilmemek	1	11.1
Çalıştığınız serviste paraziter hastalık için yapılan girişimler var mı?		
Evet	41	82.0
Hayır	9	18.0
Eğer cevabınız evet ise yapılan girişimler nelerdir?		
El yıkama ve izolasyon	25	62.5
Eğitim vermek	4	10.0
Tedavi izolasyon eğitim	8	20.0
Diğer	3	7.5
Eğer cevabınız hayır ise sebebi nedir?		
Çalıştığımız serviste daha önce hiç görülmedi	4	50.0
Servis uygun değil	3	37.5
Sebebi yok	1	12.5

Tablo 3'te çalışmaya katılanların paraziter hastalıkların bulaş ve korunma yollarına dair

bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılanların tamamı (%100.0) kirli sebze ve

meyvelerin yenilmesi, tuvalet kirliliği ile kontamine olmuş suların kullanılması ile paraziter hastalıkların bulaşacağını düşünürken, %97.0'si ailenin geçimini hayvancılıkla sağlamanın, %64.0'ü beslenen hayvanın türünün, %64.0'ü ise tüketilen besinin cinsinin paraziter hastalık bulaş riskini artırdığını düşünmektedir.

Yine Tablo 3 değerlendirildiğinde çalışmaya katılanların tamamı (%100.0) paraziter hastalıklardan korunmak amacıyla temizliğe ve el hijyenine önem verilmesi gerektiğini, sebze ve

meyvelerin bol suyla yıkanmasının, güvenli su kaynakları kullanımının, yatak çarşaflarının sık değiştirilmesinin, çiğ veya iyi pişmemiş etlerin yenmemesi gerektiğinin, kedi köpek gibi hayvanların sağlık kontrollerinin düzenli yapılması gerektiğini ve kuşku duyulan durumlarda doktora gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak paraziter hastalık tanısı alındığında doktor tarafından verilen ilaçların aile bireylerinin tamamı tarafından kullanılması gerektiğini bilen kişi sayısı %66.0 olmuştur (Tablo 3).

Tablo 2. Sağlık Çalışanlarının Paraziter Hastalıklar İle İlgili Bilgi Durumu (n=50)

Paraziter Hastalıklara İlişkin Bilgi Durumu	Doğru n (%)	Yanlış n (%)	Kararsız n (%)
Parazitler, genellikle bağırsaklara yerleşir	35 (70.0)	11 (22.0)	4 (8.0)
Parazitler üzerinde yaşadığı canlıya zarar verir	43 (86.0)	2 (4.0)	5 (10.0)
Bağırsak parazitleri, çocuklarda büyüme ve gelişme geriliğine neden olurlar	46 (92.0)	1 (2.0)	3 (6.0)
Ailenin gelir durumu paraziter hastalık oluşumu için bir sebeptir	31 (62.0)	13 (26.0)	6 (9.0)
Evdeki oda sayısı paraziter hastalık oluşumu için bir sebeptir	21 (42.0)	18 (36.0)	11 (22.0)
Evde bulunan kişi sayısı paraziter hastalık oluşumu için bir sebeptir	31 (62.0)	9 (18.0)	10 (20.0)
Evde tuvaletin veri paraziter hastalık oluşumu için bir sebeptir	42 (84.0)	5 (10.0)	3 (6.0)
Ev içinde banyo bulunması paraziter hastalık riskini azaltır	35 (70.0)	7 (14.0)	8 (16.0)
Evde tuvalet lavabosunda sabun varlığı paraziter hastalık riskini azaltır	49 (98.0)	1 (2.0)	-
Okulda WC'de tuvalet kağıdı kullanımı paraziter hastalık riskini azaltır	35 (70.0)	3 (6.0)	12 (24.0)
Okulda WC'de sabun kullanımı paraziter hastalık riskini azaltır	49 (98.0)	1 (2.0)	-
Okulda sınıfların temizliği paraziter hastalık riskini azaltır	44 (88.0)	2 (4.0)	4 (8.0)
Daha önce parazit tedavisi almak paraziter hastalık riskini azaltır	12 (24.0)	24 (48.0)	14 (28.0)
Aile tipi paraziter hastalık riskini azaltır	23 (46.0)	9 (18.0)	18 (36.0)

Tablo 4 değerlendirildiğinde çocuklarda paraziter hastalıkların belirtilerine yönelik bilgi düzeyi değerlendirildiğinde çalışmaya katılanların tamamı %100.0'ı karın ağrısını belirti olarak düşünürken, katılımcıların %98.0'i anal kaşıntı, %90.0'ı salya akıtması, %76.0'ı diş gıcırdatma, %66.0'ı burun kaşıntısı, %94.0'ü kilo alamamayı paraziter hastalığın belirtisi olarak tanımlamıştır.

Fakat çocuklarda paraziter hastalıkların bazı belirtilerini bilme oranı düşüktür. Örneğin paraziter hastalıkların belirtilerinden olan korkulu rüya görme %26.0, eklem ağrısı %54.0, baş dönmesi %52.0, gece işemesi %18.0, dizürü %20.0 oranında doğru cevap olarak değerlendirilmiştir (Tablo 4).

Tablo 5 değerlendirildiğinde yapılan istatistiksel değerlendirmeye göre paraziter hastalık tanısı alan sağlık çalışanları ile aile tipleri karşılaştırıldığında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Çalışanların eğitim durumu ile çalıştıkları bölümlere göre paraziter hastalıkların önlenmesine yönelik yapılan girişimler değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Aynı zamanda parazit tanısı alındığında bu durumun paylaşılmasında cinsiyet yönünden anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Buna ilaveten katılımcıların eğitim durumları ile ailenin gelir durumunun paraziter hastalık oluşumunda risk faktörü oluşturacağı bilgisi karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı ($p>0.05$) (Tablo 5).

Tablo 3. Sağlık Profesyonellerinin Paraziter Hastalıkların Bulaşma Yolları ve Parazitlerden Korunmaya İlişkin Bilgi Durumu (n=50)

Paraziter Hastalıkların Bulaş Yolları ve Korunmaya İlişkin Bilgi Durumu	Doğru n (%)	Yanlış n (%)	Kararsızım n (%)
Kirli sebze ve meyvelerin yenilmesi sonucu bulaşabilir	50 (100.0)	-	-
Bağırsak parazitleri, tuvalet pisliği ile kirlenmiş sulardan bulaşabilir	50 (100.0)	-	-
Bağırsak parazitleri, dışkı ile temas sonucunda bulaşabilir	49 (98.0)	-	1 (2.0)
Parazitlerle temas etmiş eşyaların ortak kullanımı ile bulaşabilir	45 (90.0)	-	5 (10.0)
Ailenin geçimini hayvancılık ile sağlaması paraziter hastalık bulaşma riskini artırır	47 (94.0)	-	3 (6.0)
Geçimini hayvancılıkla sağlıyor ise beslenen hayvanın türü paraziter hastalık bulaşma riskini artırır	32 (64.0)	5 (10.0)	13 (26.0)
Tüketilen besinler cinsi paraziter hastalık bulaşma riskini artırır	34 (64.0)	6 (12.0)	10 (20.0)
Temizliğe ve el hijyenine önem verilmelidir	50 (100.0)	-	-
Sebze ve meyveler bol su ile yıkanmalıdır	50 (100.0)	-	-
Güvenilir su kaynakları kullanılmalıdır	50 (100.0)	-	-
Yatak çarşafı sık sık değiştirilmelidir	50 (100.0)	-	-
Çiğ veya iyi pişmemiş etler yenilmemelidir	50 (100.0)	-	-
Kedi-köpek gibi hayvanların sağlık kontrolleri düzenli yapılmalıdır	50 (100.0)	-	-
Kuşku duyulan durumlarda sağlık kuruluşuna başvurulmalıdır	50 (100.0)	-	-
Parazit için aldığınız tedavideki ilacı aile bireylerinden herkes kullanmalıdır	33 (66.0)	11(22.0)	6 (12.0)

Paraziter hastalıkların toplumda çok sık görülmesine karşılık, yapılan çalışmalar henüz yetersizdir. Çalışmamızda kırılgan grup olarak adlandırılan çocuklar ile çalışan sağlık profesyonellerinin bilgi düzeyi değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sağlık profesyonelleri arasında paraziter hastalık tanısı alanların aile tipine göre karşılaştırıldığında %86.7'si çekirdek aile, %13.3'ü geniş ailedir ($p>0.05$). Yapılan çalışmalar aile tipinin paraziter hastalıklar için önemli bir risk faktörü olduğu belirlenmiştir. Ancak bizim çalışmamızda sağlık çalışanlarının kendilerinin paraziter hastalık tanısı alma durumu ve aile tipleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (Çetin ve ark. 2001; Can, Özçelik, Değerli ve Acıöz 2008; Gülmez, Sarıbaş, Akyön ve Ergüven 2013; Steneroden, Hill and Salman 2011; Molyneux 2006; Zakai 2007) ($p>0.05$). İnsanların toplu yaşadıkları askeri kışlalar, çocuk yuvaları gibi ortak kullanım alanlarının fazla olduğu yerlerde paraziter hastalıkların bulaşı daha kolay olmaktadır. Paraziter hastalıkların yayılımının engellenmesi için çalışma/ yaşam alanlarına uygun girişimler yapılması gerekmektedir (Doğan, Akdaş, Gitmez ve Ünsal 2012; Akısü, Aksoy, İnci Aşkın, Açıkgöz ve Orhan 2000; Giray ve Keskinoglu 2006; Kurt, Çalık, Şener, Özmen ve Gelincik

2012; Doğan, Demirüstü ve Aybey 2008; Taş Cengiz, Beyhan, Çiçek ve Yılmaz 2015; Can, Özçelik, Değerli ve Acıöz 2008; Gülmez, Sarıbaş, Akyön ve Ergüven 2013; Steneroden, Hill and Salman 2011; Molyneux 2006). Çalışmamız doğrultusunda çalışılan bölüm ve paraziter hastalıklara karşı yapılan girişimler dikkate alındığında pediatri servisinde çalışanların %82.4'ü servislerinde önleyici girişimlerde bulunurken, pediatri yoğun bakım servisinde çalışanların %81.3'ü servislerinde önleyici girişimlerin yapıldığını belirtmiştir. Bu değer istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmemiştir ($p>0.05$). Aile gelir durumunun paraziter hastalıklar için risk faktörü olduğu bilinmektedir. Yine bizim çalışmamızda da katılımcıların %62.0'ı aile gelir durumunu paraziter hastalıklar için risk faktörü olarak görmüştür (Doğan, Akdaş, Gitmez ve Ünsal 2012; Akısü, Aksoy, İnci, Açıkgöz ve Orhan 2000; Giray ve Keskinoglu 2006; Kurt, Çalık, Şener, Özmen ve Gelincik 2012; Doğan, Demirüstü ve Aybey 2008). Aile gelir düzeyini paraziter hastalıkların oluşumu için risk faktörü olarak gören sağlık profesyonellerinin eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde lise mezunlarının %18.8'i, üniversite mezunlarının ise % 81.3'ü ön lisans ve üzeri eğitim görmüştür ($p>0.05$).

Tablo 4. Sağlık Profesyonellerinin Çocuklarda Görülen Paraziter Hastalık Belirtilerine İlişkin Bilgi Durumu (n=50)

Çocuklarda Görülen Paraziter Hastalık Belirtilerine İlişkin Bilgi Durumu	Doğru	Yanlış	Kararsızım
	n (%)	n (%)	n (%)
Karın Ağrısı	50 (100.0)	-	-
Anal Kaşıntı	49 (98.0)	1 (2.0)	-
Ağızdan Salya Akıtma	45 (90.0)	-	5 (10.0)
Diş Gıcırdatma	38 (76.0)	5 (10.0)	7 (14.0)
Gece İşemesi	9 (18.0)	17 (34.0)	24 (48.0)
Dizüri	10 (20.0)	11 (22.0)	29 (58.0)
İshal	45 (90.0)	1 (2.0)	4 (8.0)
Uykusuzluk	41 (82.0)	2 (4.0)	7 (14.0)
Kilo Alamama	47 (94.0)	1 (2.0)	2 (4.0)
Korkulu Rüya Görme	13 (26.0)	12 (24.0)	25 (50.0)
Eklem Ağrısı	27 (54.0)	4 (8.0)	19 (38.0)
Baş Dönmesi	26 (52.0)	7 (14.0)	17 (34.0)
Burun Kaşıntısı	33 (66.0)	6 (12.0)	11 (22.0)

Elde edilen güncel bilgiler doğrultusunda günümüzde hala önemini koruyan paraziter hastalıklar için sosyoekonomik düzeyi, yaşama ve beslenme alışkanlıkları, iklim çeşitliği, toplu yaşam alanlarında bulunmak, bilgi eksikliği, geçim kaynağı paraziter hastalıklar için risk faktörleri arasında bulunmaktadır (Çetin ve ark. 2001; Can, Özçelik, Değerli ve Acıöz 2008; Gülmez, Sarıbaş, Akyön ve Ergüven 2013; Steneroden, Hill and Salman 2011; Molyneux 2006; Zakai 2007).

Literatür ile paralel olarak çalışmaya katılan sağlık çalışanlarının tamamı paraziter hastalıkların çeşitli yakınmalara neden olacağı, tuvalet pisliği ile kirlenmiş suların ve kirli meyve sebzelelerin bulaşma yolu için bir neden olduğu, kirli meyve ve sebzelelerin bol su ile yıkanması gerektiği, güvenilir su kaynaklarının kullanılması gerektiği, çiğ ve iyi pişmemiş et tüketiminin paraziter hastalık için neden oluşturabileceği, yatak çarşaflarının sık değiştirilmesi, kedi köpek gibi hayvanların sağlık kontrollerinin sık yapılması, kuşku duyulan durumlarda sağlık kuruluşuna başvurmanın gerektiği, çocuklarda

paraziter hastalıkların karın ağrısı yaptığını ifade etmişlerdir.

Paraziter hastalıkların önlenmesine yönelik temel amaç okullarda verilecek olan basit sağlık eğitimi dersleriyle birlikte farkındalık düzeyi artırabilmek olmalıdır. Yapılan çalışmalarda öğrencilerin paraziter hastalıklar ile ilgili bilgilerinin okulda yürütülen eğitim sürecinde aldığı ifade edilmiştir. Benzer şekilde bizim çalışmamızda elde edilen verilere göre katılımcıların %94.0'ı paraziter hastalıklar ile ilgili bilgilerini okulda verilen eğitimlerden aldıklarını ifade etmiştir (Doğan, Akdaş, Gitmez ve Ünsal 2012; Steneroden, Hill and Salman 2011; Molyneux 2006). Ayrıca sosyo ekonomik düzey ile bağlantılı olarak yaşanan ortamın alt yapısının düzenlenmemiş olması, evde bulunan oda sayısı da paraziter hastalıklar için risk faktörü oluşturduğu bilinmektedir. Çalışmamızda evde bulunan oda sayısının paraziter hastalıklar için risk faktörü olduğu sorusuna katılımcıların %42.0'ı evet cevabını vermiştir (Taş Cengiz, Beyhan, Çiçek ve Yılmaz 2015; Özcan, Özcan, Sönmez ve Yazar 2004; Erensoy ve Salih 2009; Kurtoğlu, Körkoca, Çiçek ve Cengiz 2007).

Tablo 5. Katılımcıların Parazit Tanısı Alma Durumu, Alınan Tanının Paylaşımı, Yapılan Önleyici Girişimler ve Gelir Durumunun Paraziter Hastalık Oluşturacağı Bilgisinin Farklı Değişkenler İle Karşılaştırılması

	n	%	p Değeri
Katılımcılardan daha önce parazit tanısı alanların aile tipleri arasındaki ilişki			
Çekirdek aile	13	26.0	1.000
Geniş aile	2	4.0	
Çalışılan bölüm ile paraziter hastalıklara karşı yapılan girişimler arasındaki ilişki			
Pediyatri servisleri	23	82.4	1.000
Pediyatri yoğun bakım servisleri	13	81.3	
Eğitim durumu ile çalışılan servislerdeki yapılan önleyici girişimler arasındaki ilişki			
Lise	12	85.7	1.000
Önlisans ve üzeri	29	80.6	
Parazit tanısı paylaşımı ve cinsiyet arasındaki ilişki			
Kadın	39	66.7	0.467
Erkek	2	83.0	
Aile gelir durumunun paraziter hastalıklar ile ilişkili olduğu bilgisinin çalışanların eğitim durumu ile ilişkisi			
Lise	6	18.8	0.156
Önlisans ve üstü	26	81.3	

Parazit hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçların ailede yaşayan tüm bireyler tarafından kullanılması ve uygun olan tedavinin sonucunda tekrar gaitada parazit olup olmadığını belirlemek amacıyla tahlil yapılması gerektiği bilinmektedir (Çetin ve ark. 2001; Can, Özçelik, Değerli ve Acıöz 2008; Gülmez, Sarıbaş, Akyön ve Ergüven 2013; Steneroden, Hill and Salman 2011; Molyneux 2006; Zakai 2007; Börekçi ve Üzel 2009; Değerli, Özçelik ve Çeliksöz 2005).

Çalışmamıza katılan katılımcıların eğitim düzeyleri ile paraziter hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçların kimler tarafından alınması gerektiği ve hangi koşulda tedavinin sonlandırılacağı sorusuna lise mezunu sağlık çalışanlarının % 50.0'ı parazit tedavisinde kullanılan ilacın ailede bulunan herkes tarafından kullanılması gerektiğini düşünürken, üniversite mezunlarında bu oran %72.2 olarak belirlenmiştir (p>0.05). Üniversite mezunu olan sağlık çalışanlarının tamamı parazit tedavisi için ilaç kullanıldıktan sonra tekrar gaita tahlili yaptırılması gerektiğini düşünürken, lise mezunu hemşirelerde bu oran %92.9 olarak belirlenmiştir (p>0.05).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumda yaygınlığı çok sık, bulaşıcılığı yüksek, farklı yakınmalara sahip, özellikle çocuklarda büyüme ve gelişme geriliği gibi pek çok belirtilere neden olan, fakat toplum tarafından izole edilme, damgalanma, utanç veya sıkılma gibi duygular ile tanının paylaşılması engellenen paraziter hastalıklar özellikle

gelişmemiş ve gelişmekte olan bölgelerde önemli bir sağlık sorunudur. Paraziter hastalıkların sıklığı, türleri, nedenleri ve bulaş yolları ile ilgili gerek ülkemizde gerekse dünyada pek çok çalışmalar yapılmasına rağmen, hala sık görülen halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Paraziter hastalıkların önlenmesinde sağlık profesyonellerine önemli görevler düşmektedir. Özellikle paraziter hastalıkların büyüme ve gelişme dönemini içeren çocukluk çağında sık görülmesi, pediatri bölümlerinde çalışan sağlık profesyonellerine ayrı sorumluluklar yüklemektedir. Sağlık profesyonelleri çalıştıkları birimlerde alacakları önlemler ve kişilere verecekleri sağlık eğitimleri ile paraziter hastalıkların önlenmesinde etkili farkındalık oluşturabilmektedir. Bu noktada eğitim verecek sağlık profesyonellerinin paraziter hastalıklar ile ilgili yeterli derecede bilgi ve donanıma sahip olması gerekmektedir. Yaptığımız çalışmamız sonrasında sağlık profesyonellerinin paraziter hastalıklar ile ilgili bulaş yolları ve korunma ile ilgili bilgi düzeyleri yeterli olarak değerlendirilirken, başta paraziter hastalıkların çocuklarda oluşturduğu belirtiler ve ilaç kullanımı olmak üzere, evde bulunan kişi ve oda sayısı, aile tipi, okullarda tuvalet kağıdı kullanılması, evde banyo bulunması ve lavabonun yeri gibi konularda bilgi düzeyinin geliştirilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Çalışmamızdan elde edilen bilgiler ışığında sağlık profesyonellerinin çoğu paraziter hastalıklar ile ilgili bilgilerini okuldaki eğitimlerden aldıkları düşünüldüğünde, verilen

bilgilerin eksiksiz, doğru ve güncel olması gerekmektedir. Ayrıca sağlık çalışanlarının bilgi düzeylerini artırmak amacıyla çalıştıkları

kurumlar tarafından protokoller oluşturularak belli aralıklar ile hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Akisü Ç, Aksoy Ü, İnci A, Açıkgöz M, Orhan V. İzmir'in sosyo ekonomik düzeyi düşük bir semtindeki ilkokul çocuklarında bağırsak parazitlerinin değerlendirilmesi. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2000;24(1):52-4.

Börekeçi G, Üzel A. Mersin ili sosyal hizmetler çocuk yuvası ve yetiştirme yurdundaki çocuklarda bağırsak parazitleri, fiziksel büyüme ve hijyen alışkanlıklarının belirlenmesi. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2009;33(1):63-72.

Can T, Özçelik S, Değerli S, Acıöz M. Çocuk sağlığı ve hastalıkları servisinde yatan hastalarda bağırsak paraziti görülme sıklığı, parazitlerin boy, kilo, anemi ve eozinofil değerleri üzerine etkileri. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2008;32(1):51-3.

Çetin A, Beyan C, Avcu F, Kaptan K, Nevruz N, Ural AU, Araz E, Yalçın A. Eozinofili ve Iodamoeba Bütschlii birlikteliği. Gülhane Tıp Dergisi 2001;43(4):422-3.

Çulha G. Hatay ili çocuk esirgeme ve yetiştirme kurumlarında enterobius vermicularis yaygınlığının araştırılması. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2004;28(4):221-3.

Değerli S, Özçelik S, Çeliksöz A. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Parazitoloji Laboratuvarına başvuran hastalarda bağırsak parazitlerinin dağılımı. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2005;29(2):116-9.

Doğan N, Demirüstü C, Aybey A. Eskişehir Osmangazi Üniversitesinin beş yıllık bağırsak paraziti prevalansının türlere ve cinsiyetlere göre dağılımı. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2008;32 (2):120-5.

Doğan N, Akdaş İ, Gitzmez F, Ünsal A. Sağlık Yüksekokulu yaz okulu öğrencilerinde paraziter hastalıklar bilgi düzeyi. Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi 2012;18:71-5.

Erensoy A, Salih K. Bir ilköğretim okulu birinci sınıf öğrencilerinde Enterobius Vermicularis taraması. Fırat Tıp Dergisi 2009;14(1):52-5.

Gülmez D, Sarıbaş Z, Akyön Y, Ergüven S. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi parazitoloji laboratuvarı 2003-2012 yılları sonuçları: 10 yıllık

değerlendirme. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2013;37:97-101.

Giray H, Keskinoglu P. İlkokul öğrencilerinde Enterobius Vermicularis varlığı ve etkileyen etmenler. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2006;30(2):99-102.

Kurt A, Çalık İ, Şener EÖ, Özmen SA, Gelincik İ. Appendektomi Materyallerinde E. Vermicularis. Van Tıp Dergisi 2012;19(2):51-4.

Kurtoğlu MG, Körkoca H, Çiçek M, Cengiz ZT. Van yöresinde gıda sektörü çalışanlarında bağırsak parazitlerinin yaygınlığı. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2007;31:309-12.

Molyneux DH. Control of Human Parasitic Diseases: Context and Overwiev. Advances in Parasitology 2006;61:1-45.

Özcan S, Özcan H, Sönmez E, Yazar S. Kayseri'de dört ilköğretim okulundaki öğrencilerde Enterobius Vermicularis yaygınlığının araştırılması. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2004;28(1):24-6.

Steneroden KK, Hill AE, Salman MD. Zoonotic Disease Awareness in Animal Shelter. Workers and Volunteers and The Effect Of Training. Zoonoses Public Health 2011;58(7):449-53.

Taş-Cengiz Z, Beyhan YE, Çiçek M, Yılmaz H. Bir üniversite hastanesi parazitoloji laboratuvarında belirlenen intestinal ve hepatik parazitler. Dicle Tıp Dergisi 2015;42(3):350-4.

Yazgan S, Çetinkaya Ü, Şahin İ. İlköğretim çağı çocuklarında Enterobius Vermicularis (L. 1758) yaygınlığı ve çeşitli semptomlar ile ilişkisinin araştırılması. Türkiye Parazitoloji Dergisi 2015;39: 98-102.

Yılmaz AB, Dicle Y, Aydın A, Göz Y. Hakkâri İli Akçalı Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (Yibo) öğrencilerinde bağırsak parazitlerinin yaygınlığı. Muş Alparslan Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi 2014;2(1):201-5.

Zakai HA. Level of awareness about parasitic diseases among students, Jeddah, Saudi Arabia. Journal of King Abdulaziz University - Medical Sciences 2007;14(2):37-47.